

Peter Handke
MOJ DAN V DRUGI DEŽELI
Zgodba o demonih

prevedla Amalija Maček

* prev. Brane Senegačnik

*»A jaz, posameznik,
s poslanstvom javnim vkrcan.«*

Pindar*

1

V mojem življenju obstaja zgodba, ki je nisem povedal še nikomur. In če jo bom zdaj, precej pozno, končno razkril, pa pripoved, katere osrednji lik in edini akter sem, vsaj na začetku, ne izvira iz mene ne v besedi ne v sliki. Zgodbo, natančneje njen prvi del, sem izkusil na lastni koži, bolj telesno kot marsikatero drugo zgodbo svojega življenja. A poznam jo le po pripovedovanju – po pripovedovanju drugih, družine, še več, širše, tretjih oseb, vaščanov; in kar ima danes še daljnosežnejši učinek, meni povsem neznanih ljudi iz okoliških krajev in onkraj teh.

Ne samo, da se tedanjega časa ne spominjam, v mojem spominu ni pustil prav nobenih sledi, »blage veze« nimam, kakor se temu reče: menda že v tistem času, kakor so mi povedali pozneje, po besedah nekaterih nisem bil pri zavesti ali, kakor so dejali drugi, ne pri pravi pameti. Moja družina je trdila, da nisem bil »pri zavesti«: neke vrste mesečništvo, o katerem pričajo številne zgodbe naših prednikov – pri meni s to razliko, da sem bil mesečnik tudi podnevi. V očeh vseh drugih izven družinskega kroga pa sem bil tedaj nekdo, ki ni bil »pri pravi«.

$\frac{8}{9}$

Izven doma je v naših krajih obveljalo, da sem obseden, da me obseda ne le en, temveč več, mnogo več, nešteto demonov. »Izven doma« se lepo ujema z dejstvom, da sem, kakor so mi povedali pozneje, v tem

času na vrat na nos zapustil domače posestvo in sem, reci in piši, svoj mali šotor postavil izven naselja, na pokopališče, ne sedanje, temveč na »staro«, nekdanje, z večinoma že opustelimi in preraslimi grobovi iz preteklih dveh stoletij.

Moj poklic sadjarja – s čimer sem se preživljal od mladosti – je, kakor so mi še povedali, v tistem omračenem obdobju prevzela moja edina sestra. Ko sem prej omenjal »družino«, sem imel v mislih le sestro; oče in mama sta bila že dolgo pokojna, pa tudi sicer sva bila v hiši in okrog nje le midva; in še preden sem postal mesečnik oziroma nisem bil pri sebi, mi je sestra pomagala v najraznovrstnejših sadovnjakih okrog rodne hiše. In prav ona me je potem v pribežališču v najbolj odmaknjenem kotičku nekdanjega pokopališča, če že ne dnevno, pa vsaj enkrat do dvakrat tedensko oskrbovala z najnujnejšim. Najnujnejšim? Po sestrinem pripovedovanju v mesečniškem obdobju nisem potreboval skoraj ničesar, razen morda domačih jabolk sort jonatan, boskop, ontario in predvsem grafenštajnc – ki jih je oče zasadil v davnih predvojnih časih –, domačega kruha z žirom in lešniki, ki je bil že prej, že od otroštva, moja najljubša jed in mi je v teh negotovih časih še posebej teknila.

Na tem mestu končno lasten spomin: tudi jaz, sadjar, sem se moral v času, ko sem bil še bolj ali manj pri zdravi pameti, se pravi, zahvaljujoč svojemu delu poosebljena zbranost, od časa do časa vendarle vesti

nekoliko čudno, ne povsem normalno, celo srh zbu-
jajoče. To so zaslutili predvsem nekateri otroci, in to
že na daleč. Neredki so se, kakor hitro so me uzrli,
obrnili na petah, seveda le za nekaj korakov, nato
obstali in kot lisice čez ramo pogledovali proti meni,
nakar sem bil jaz tisti, ki se jim je v loku izognil, da
jim ne bi vlival strahu.

Toda tudi ljudje moje starosti, pa ne le ti, ja, pogo-
steje celo starejši in še posebej prastari, so, kakor sem
slišal, včasih govorili, da pri sadjarju nikdar ne vedo,
»pri čem so«. »Nekaj je narobe z njim, začeniš z vr-
tincem na prečki!« V vasi so celo kovali pregovore,
na primer »muhasst kot sadjar«; ali »z zlim pogledom
sadjarja«; ali »bolj sadjarski od sadjarja«; ali »nje-
govo visočanstvo, sadjar«; ali pa nekoliko prijaznejše
»odsoten in plašen kot sadjar«.

10
11

Sestra je tedaj domnevala, da so takšna hipna in
čez noč pozabljena negativna mnenja o meni izha-
jala iz dejstva, da sem še kot mladenič, kmalu po
opravljeni kmetijski šoli, napisal knjigo o sadjar-
stvu, preprosto brošuro z naslovom *Tri vrste goje-
nja dreves v špalirju*, ki pa je v vaških govoricah
krožila pod vzdevkom »knjiga«, kar je bilo v naši
regiji nekaj tujega, bahavega, če ne celo prevzetne-
ga, ki si prisvaja lažno, zlagano slavo. »Sadjar je
slave željan!«

V letu, bolje rečeno letih moje obsedenosti sem nato
seveda v očeh drugih nedvomno in dokončno postal

poosebljenje zla, zločesti izrodek, neozdravljivo zlo. Po besedah moje ljube sestre sem vsakokrat, ko sem zapustil »svoje« pokopališče in vaščanom »stopil pred oči«, dejansko dajal tak vtis. Če se je bilo prej še mogoče nasmehniti tej ali oni moji lastnosti: zdaj je vrag odnesel šalo.

Kakor hitro sem se pojavil na vaški cesti, se me niso le vsi po vrsti izogibali, temveč so dobesedno pobegnili, zbežali v hiše. »Strašil si jih, prestrašil. Pa ne z videzom – bogvedi, kako ti je uspelo, da si iz svojega skrivališča vedno prišel čist, urejen, ja, skorajda elegantno oblečen – in tudi ne z dejanji – nikdar te nihče ni videl, da bi počel karkoli posebnega, in tako si povsem brez kretenj, brez najmanjše geste in ne da bi mignil s prstom pohajal po vasi. Prestrašil si jih z besedami, s tem, kar so drugi, kot skupnost, slišali od tebe. Pa še to ne. Ne, nisi kričal, kaj šele rjovel, niti hlupal ali škripal z zobmi. Govoril si skoraj tiho, na sobni jakosti, sam pri sebi, kakor da se pogovarjaš sam s seboj, pa vendar je bilo vsako besedo, zamrmrano vase, mogoče slišati z enega konca vasi na drugega, kakor da doni iz ojačevalca.«

Menda so iz mojih ust prihajale same zmerljivke in žaljivke, vedno druge, nove, vsakokrat nezaslišane, in naslednjič še hujše. Nemogoče je bilo določiti, koga ali kaj tako žalim in zmerjam. Moje besede so se namreč pogosteje nanašale na posameznike in ne na neko množico ali skupino. Kakor je še povedala sestra, se je zdelo, da marsikdaj zmerjam kar samega

sebe kot »Nepoboljšljivca!«, »Bednika!«, »Hudičevo zalego!«, »Pripadnika manjvredne rase!«, »Mikrob razkroja!«, »Črvivo jedro!«. Znak, da je šlo za napade nase: le v tem primeru sem v svoji tiradi med prečkanjem vasi nekoliko povzdignil glas in enkrat ali dvakrat v teku teh poblaznelih let celo zapadel v »kričanje, ne, kratko kratek krik«.

Sestri se je tedaj, pa čeprav le za hip, zdelo, da na ta način igram neko igro. Oziroma kakor da se v meni, brez namere in navora, odvija nenavadna igra; in da bi potreboval le soigralce, ljudi, ki bi bili pripravljeni sodelovati v igri, pa ne le enega ali dveh, niti ne le nekaj soigralcev, ne, mnoge!, in že bi se groza, skorajda srh, ki sem ga zbujal, razblinil v zraku, razigranem zraku, in še kako bi zaplesali!

Če je moje vedenje morda vabilo k igri, pa nikdar in nikjer ni bilo drugih, ki bi mi prišli korak naproti in nehote sodelovali. Namesto tega beg, en sam beg pred mojo malenkostjo, na vrat na nos, in to več let. Jasno je bilo: navidezna groza, ki sem jo ljudem zbujal s svojim nenehnim mrmranjem, se bo nekega dne spremenila v dejansko grozo, v pomor, pokol, kakršnega naši kraji, naša dežela, ja, cel svet ne pomni. In kako utrujen sem sčasoma postal od večno žaljivih in grozečih pohodov med starimi in novimi in vse bolj enoličnimi hišami svoje nekdaj tako ljube dežele. In kako se mi je sčasoma zdelo, da ne nadlegujejo drugi mene, temveč da jih, v imenu strahu kot enega njihovih najbolj primarnih življenjskih znakov,

nadlegujem jaz, po videzu sodeč nevarni obsedenec.
»Naveličanost in nadlegovanje, nadlegovanje in naveličanost«: verz napeva?

Ob tem mi na misel prihaja, kako sem se nekega dne na svoji poti križemkražem po sredi vasi nenadoma nemo, le še neslišno premikajoč ustnice, usedel na hišni prag, visok, kamnit prag ene od poslednjih starih hiš, in kako sem kar sedel in sedel tam še dolgo po prvih zvezdah na nebu, v spominu neviden, od nikogar viden; ali pač? Potemtakem ne več srh zbujajoča pošast, sploh pa ne posebljena nevarnost.

Zdaj, desetletja pozneje, za pisalno mizo v vrtni uti čutim in vem, kako sem sedel na tistem granitnem pragu, in tega ne vem ne iz sestrinega pripovedovanja ne od drugih. To vem in čutim iz lastne, samo svoje, najgloblje notranjosti. Zahvala za to pa gre dejstvu, da sem se končno namenil zapisati to zgodbo; da sem počakal na ustrezne besede; da se je vzpostavil ritem, ki besede poudarja, vsaj za prvo silo – ali vsaj daje vtis ritma. Tovrstno pisanje me je nehote prebudilo in mi pokazalo, kakšen sem bil, ko sem čepel na pragu: v svoji utrujenosti povsem buden, brez vsakršne sledi mesečniškega ali demonskega. To je in ostaja, zdaj in tu, edina podoba mene samega iz tedanjega časa. V resnici pa sploh ni podoba; v spominu ni kaj videti, ne praga ne mene, le občutek: kako sedim, kako sedim tam, buden, da bolj ne bi mogel biti, in sem